

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

45

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-64-8

BRNO 2004

3001-

9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
- Odpovědný redaktor: doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc.,
PhDr. Rudolf Procházka, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del
Maschio
- Na titulním listě: Jeskyně Švédův stůl. Foto Jiří A. Svoboda
- Tisk: Bekros
- Náklad: 400 ks

© 2004 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

již mimo vozovku, a tedy i stranou zkoumané plochy. Šířka cihlové zdi na úrovni skryté vozovky je 2,26 m. Vnitřní šířka oblouku měřeno podél severního kraje vozovky, která přiléhá ke zmíněnému fortu, dosahuje 41,00 m. V cihlové zdi byla vykopána za pomoci těžké mechanizace šachta pro odvod dešťové vody. Plošné rozměry šachty dosahují 2,20 x 1,0 m a hloubka činila 1,60 m. V západní části šachty byla nalezena zeď z lomového kamene na maltu, kterou částečně překrývala uvedená cihlová zeď. Ukončení obou konstrukcí nebylo dosaženo. Cihlová zeď byla součástí opevnění fortu č. XV, který je pod r.č. 1720/7 evidován v seznamu kulturních památek Olomouce. Pevňůstka patřila do obranného vence vnějšího opevnění císařské pevnosti Olomouc. Věncem celkem 26 fortů byl vystavěn v letech 1839-1874.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Resumé

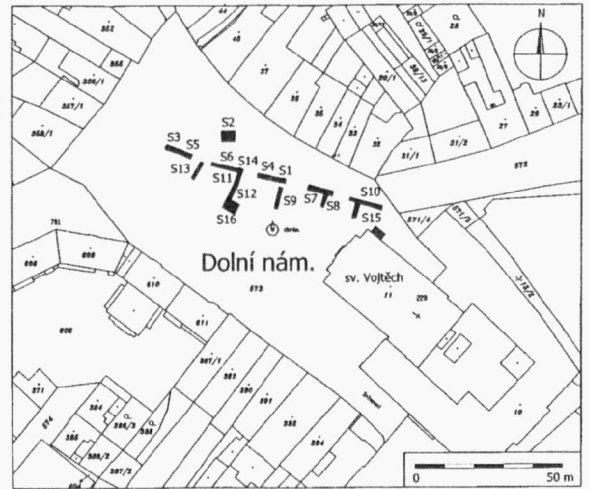
Olomouc (Kat. Neředín, Bez. Olomouc), Mír Straže. Neuzeit. Fortifikation. Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

Dolní náměstí, p. p. č. 579. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný výzkum v prostoru Dolního náměstí v Opavě byl prováděn v souvislosti s celkovou rekonstrukcí povrchu náměstí a výstavbou nových inženýrských sítí. V roce 2003 (červenec – prosinec) byly v předstihu před vlastními stavebními pracemi realizovány první dvě etapy záchraného výzkumu. Celkem se podařilo prozkoumat v 16 sondách celkem 90 m z trasy budoucí kanalizace a místo, ve kterém bude umístěna technologická šachta vodního prvku. Celková plošná rozloha jednotlivých sond byla 152 m².

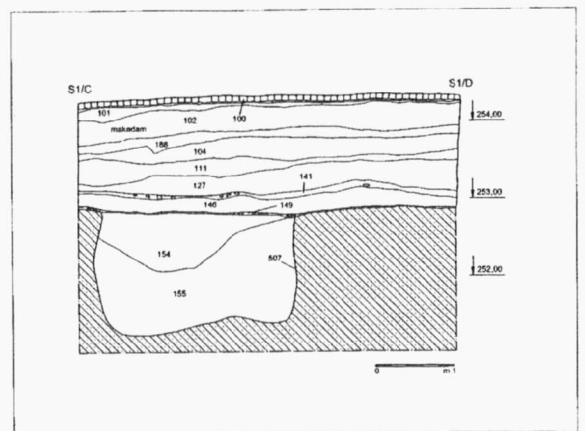
Kromě dokladů pravěkého osídlení v prostoru Dolního náměstí byly zachyceny četné nálezové situace středověkého a novověkého původu. Nejstarší nálezovou situací v sondách S11-12 a S13 představovalo koryto drobné vodoteče, která prostorem pozdějšího Dolního náměstí protékala ve směru Z-V ještě v počátcích středověkého osídlení města. Tento drobný vodní tok byl v průběhu 1. pol. 13. století sveden do vydřevěného koryta zachyceného v sondách S13 a S6. V SV koutu náměstí, v sondách S10 a S15, byla zaznamenána další pozoruhodná nálezová situace, v tomto případě související nejspíše se zásobováním města vodou: na dně rozměrného podélného výkopu (k. 536), zahloubeného cca 2,0 m pod povrch sprašového podloží, byl zachycen pečlivě vydřevěný kanálek o světlosti cca 0,4 x 0,4 m zakrytý dřevěnými deskami, kulatinou a větvemi a posléze zasypaný přemístěným podložím. Zkoumán byl přibližně 5,0 m dlouhý úsek tohoto výkopu, který byl zřejmě hlouben proti svahu a mohl tak přivádět do města vodu z nepříliš vzdálené řeky. Dendrochronologické datování dřevěných prvků (provedl Ing. M. Rybníček z MLZU) i v tomto případě umožňuje časově zařadit vznik této situace ještě do průběhu 1. pol. 13. stol. Stejněmu časovému horizontu náležel i kvadratický zahloubený objekt k. 507, zkoumaný v sondě S1, o půdorysných rozměrech cca 3,0 x 2,4 m, přístupný schody vysekanými do bloku podloží, který vybíhal z SZ koutu objektu do jeho středu. V době

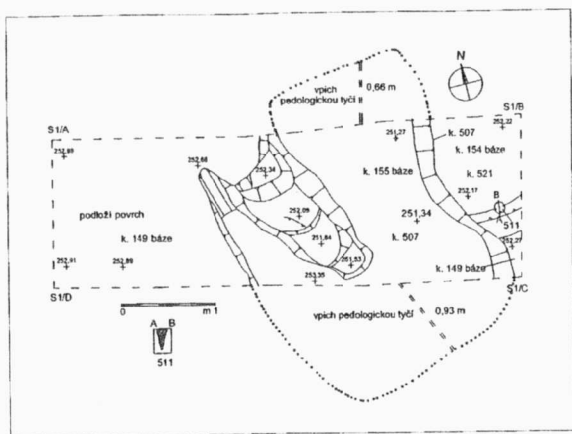
Obr. 34. Opava, Dolní náměstí 2003. Lokalizace sond v mapě evidence nemovitostí. Dolní Platz, Lokalisierung der Sondagen im Katasterplan.

kolem poloviny 13. století, což se podařilo upřesnit dendrochronologickým datováním dřevěných prvků z výše uložených vrstev, přestaly být tyto objekty užívány a jejich zánikové výplně byly spolu s povrchem sprašového podloží překryty dlažbou, tvořenou říčními oblázky a valouny, která byla zaznamenána ve všech v r. 2003 otevřených sondách. Zdá se, že teprve tehdy začal být prostor Dolního náměstí užíván jako tržiště.

Nejstarší dlažba byla ve středověku překryta souvrstvím (cca 0,3-1,3 m), přičemž jednotlivé vrstvy byly opět místy zpevňovány dlážděním či štětem. V sondě S10 byly navíc ve spodní části tohoto souvrství odkryty trámy, které snad můžeme interpretovat jako chodníky, pomocí kterých byl terén náměstí schůdný v době, kdy nejstarší dlažba byla již překryta dalšími vrstvami. V sondách S14 a S13 se dále dochovaly dřevěné kůly a ojediněle i trámová konstrukce, které lze spojit

Obr. 35. Opava, Dolní náměstí 2003. Sonda S1. Profil středověkým a novověkým souvrstvím se zahloubeným objektem k. 507. Dolní Platz. Schnitt durch die mittelalterliche und neuzeitliche Schichtenabfolge mit der Grube 507.

Obr. 36. Opava, Dolní náměstí 2003. Sonda S 1. Zahloubený objekt 507 – půdorys. Dolní Platz. Grundriss der Grube 507

pravděpodobně s jednoduchými dřevěnými stavbami. S tržním charakterem místa souvisí početné nálezy soubory zvířecích kostí a mnoha dalších předmětů, které zde byly ztraceny či odhozeny. Zmínit je možné například neobvykle početný soubor několika desítek kostěných hracích kostek, nože, podkovy, bronzové přezky, olověná závěsná závaží, segmenty skládaných dřevěných misek a další.

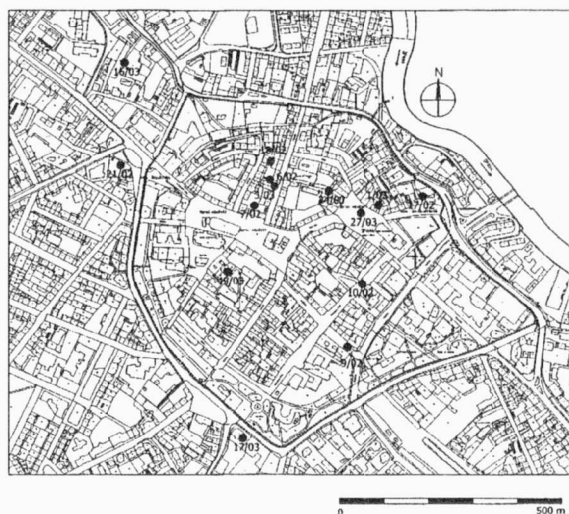
Novověkou část stratigrafie náměstí představují šterkopískové dorovnávací vrstvy a 3 úrovně valounkových dlažeb. V sondách S8-10 a S15 byla zachycena kanalizační stoka (19.-20. stol.), do které ústily kanálky odvádějící splašky z jednotlivých domů na náměstí. V sondách S5, S12 a S7 bylo dále odkryto dřevěné vodovodní potrubí, kterým byla zásobována vodou kašna, doložená několika ikonografickými prameny. Zkoumán byl rovněž základ plynové lampy (sonda S16), která je známá z nejstarších fotografií náměstí z konce 19. stol.

Pekařská ulice č. o. 9, p. p. č. 328; Středověk. Město. Záchraný výzkum.

Při adaptaci suterénních prostor (nejstarší část předběžně datována do 16. stol.) domu č. o. 9 na Pekařské ulici byl ve výkopech do podlahy suterénu zaznamenán relikv zahloubeného objektu. Jeho výplň obsahovala nepočetné fragmenty středověké keramiky, které lze zařadit do 1. pol. 13. stol. (NPÚ Ostrava akce č. 3/03).

Pekařská ulice č. o. 11 a 13, p. p. č. 327 a 324; Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný výzkum (PÚO akce č. 6/02) byl vyvolán demolicí a novou výstavbou domu č. o. 11 na Pekařské ulici (p. č. 327). Zatímco v prostoru při uliční čáře byly archeologické situace zničeny již na přelomu 19. a 20. století přestavbou přední části domu a rozšířením suterénních prostor, v místě zadní části domu, tedy ve středu původní dlouhé středověké parcely, se dochovala mohutná souvrství a pozůstatky zástavby ze 13.-19. století. Archeologický výzkum se částečně dotkl také sousední parcely č. 324, na které dnes stojí dům Pekařská č. o. 13.

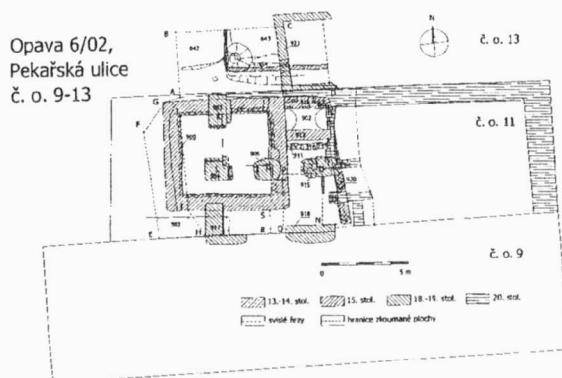

Obr. 37. Lokalizace archeologických akcí realizovaných v Opavě v l. 2002 -2003 do výřezu z mapy evidence nemovitostí.

Die Lage der Rettungsgrabungen in Opava in Jahren 2002, 2003.

Ve zkoumané ploše se podařilo dokumentovat dobře dochovaný počáteční horizont osídlení těchto parcel (1. polovina 13. století), reprezentovaný desítkami kůlových jam a jamek a několika menšími sídlištními jámami. Pouze ojediněle bylo možné jednu souvislou řadu kůlových jamek interpretovat jako pozůstatky plotu oddělujícího dvě sousední parcely.

Zásadní význam pro poznání podoby středověké zástavby v Opavě má nález suterénu dřevohliněného domu k. 643, situovaného na parcele č. 324. Objekt zanikl pravděpodobně někdy v době kolem přelomu 13./14. století. Pozůstatkem náročnější architektury byl další suterén k. 900 (na parcele č. 327), vystavěný již z lomového kamene kladeného na jílu. Směrem k ulici bylo zdívo suterénu prolomeno vchodem s polokruhovitým záklenkem, kterým by přístupný klenutý podzemní koridor, ústící do dalšího, již pouze fragmentárně dochovaného suterénu při uliční čáře parcely. Vznik těchto objektů je možné před-

Obr. 38. Opava, Pekařská ul. č. o 11 a 13 (2002). Přehledná situace archeologického výzkumu se zakreslenými fázemi středověké a novověké zástavby. Opava, Pekařská Str. N., 13,11. Übersichtsplan der Ausgrabung mit Phasen der mittelalterlichen und neuzeitlichen Bebauung.

běžně položit do 15. století, zániková výplň zděného suterénu k. 900 je datována četnými nálezy do 2. poloviny 17. století. Ze zkoumaných situací pochází také početné doklady hmotné kultury, zmínit lze například nálezy drobné keramické plastiky ze situací 13.-15. století a soubor komorových kachlů s reliéfní čelní stěnou ze záspy zděného suterénu.

Ulice Solná – Pekařská – Kolářská (p. p. č. 316; 321). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum (PÚO akce č. 18/02) byl spojen s výstavbou kanalizační přípojky z ulice Solná až k novostavbě na Pekařské ulici 11 (PÚO akce č. 6/02). Výzkum byl realizován formou kombinace dokumentace stěn výkopů a plošných odkryvů v místech se zjištěnými důležitějšími situacemi. Protože kanalizační rýha prořala zadní části více původních městských parcel, zachytil výzkum několik středověkých odpadních jímek a další zahlužené objekty. Za zmínku stojí především sklípek, do jehož koutu byl před zasypáním někdy v závěru 13. století vložen téměř 2, 0 m vysoký dřevěný sud, který dále sloužil jako záchodová jímka. Zániková výplň dalšího sklípku s roubenou výdřevou obsahovala početnou kolekci kuchyňské a stolní keramiky 16.-17. století. Nejstarší doklady středověkého osídlení výzkumem dotčených parcel lze datovat již do 1. poloviny 13. století.

Michal Zezula, NPÚ v Ostravě

Resumé

Opava (Bez. Opava). Dolní Platz Parz. N. 579. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Pekařská Str. N. 9, Parz. N. 328. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Pekařská Str. N.11, Parz.N. 327, 324. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

Opava (Bez. Opava). Solná - Pekařská- Kolářská Strasse, Parz. N. 316, 321. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung

OPAVA (k. ú. Kateřinky, okr. Opava)

Ulice Ratibořská – Kostelní (k. ú. Kateřinky u Opavy, p. p. č. 2308/5): Středověk, novověk. Sídliště, hřbitov. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum (PÚO akce č. 22/02) byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí kanalizace na Kostelní ulici v Opavě-Kateřinkách. Na stěnách výkopu bylo dokumentováno souvrství tvořené převážně povodňovými hlínami, které dokládají inundační charakter okolí Ratibořské ulice. Z horizontu prachové fosilní půdy v jejich podloží se podařilo získat několik blíže neurčitelných pravěkých keramických fragmentů a ojedinělý tuhový středověký zlomek. Poblíž farního kostela sv. Kateřiny výkop porušil nejméně dva hroby, datovatelné pouze rámcově do novověku, které souvisely se zrušeným kostelním hřbitovem.

Michal Zezula, NPÚ v Ostravě

Resumé

Opava (Kat. Kateřinky, Bez. Opava), Ratibořská – Kostelní Str., Parz. N.2308/5. Mittelalter, Neuzeit). Siedlung, Friedhof. Rettungsgrabung

OPAVA (okr. Opava)

Dolní náměstí č. 12, parcela č. 34. Středověk, novověk. Sídliště – město. Záchranný výzkum.

V únoru 2003 byl v souvislosti s celkovou rekonstrukcí budovy realizován záchranný výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 1/03) ve dvou sklepních místnostech domu č. 12 na Dolním náměstí. Lokalita se nachází přímo v centru původního historického jádra, v severní linii zástavby Dolního náměstí.

Postupný stavební vývoj domu (dochované konstrukce ze 16.-20. stol.) na parcele č. 34 měl za následek odstranění původních nadložních vrstev, v sklepních prostorách byl zjištěn pouze druhotný zásep pod stávající podlahou.

Pozoruhodným je nález studny v severní suterénní místnosti. Z provozních důvodů nebylo možno prozkoumat zásep ani vlastní konstrukci objektu, provedena byla pouze sondáž do hloubky cca 0,5 m. Přítomnost zcela recentních materiálů v svrchní části zásepů napovídá jejímu využití k uložení odpadu ještě v první polovině 20. století. Samotná konstrukce studny – vnitřní obezdívku tvořil lomový kámen kladený na hlinu – nabízí předpoklad odlišného stáří. Při budování severní obvodové zdi zadního traktu domu navíc došlo k částečnému překrytí zdiva studny. Za současného stavu poznání je ale bližší interpretace a časové zařazení nemožné.

Hradecká ulice č. 1, parcela č. 687/1. Středověk, novověk (14.-20. století). Sídliště – město. Záchranný výzkum.

V měsících dubnu – červnu roku 2003 proběhl na parcele č. 687/1 na Hradecké ulici č. 1 v Opavě záchranný výzkum (NPÚ Ostrava akce č. 17/03) realizovaný v souvislosti s celkovou rekonstrukcí novověkého cihlového domu.

Ve výkopech podél základového zdiva byly registrovány převážně recentní zásepů základových vkopů a výkopů pro inženýrské sítě. Odhalené základové zdivo (kombinace kámen – cihla) prokazovalo existenci několika stavebních fází. Na východní straně domu, směřující do zahrady, byl na profilu zachycen pozůstatek původní stratigrafie, nasedající na sprašové podloží. Ze tří vrstev a z části zahluženého objektu byl získán náleзовý fond datovatelný do průběhu 14.-15. století, a to včetně přepálené omazávky dřevohliněného objektu. Ta se v sekundárním umístění nacházela i v zásepů recentního výkopu na severní straně domu.

Náměstí Republiky, p. p. č. 294/1. Středověk-novověk. Město. Záchranný výzkum.

V prostoru náměstí Republiky byla v září roku 2002 realizována stavba podzemní technologické místnosti včetně napojení na stávající síť. Při kontrole výkopu se podařilo zachytil pozůstatky dvou narušených zahlužených objektů a intaktní souvrství. Následný záchranný výzkum (PÚO akce č. 21/02) byl proveden v termínu 16.-20. 9. 2002.